[1994 SCC (3) 569]

కర్తార్ సింగ్

వర్సెస్

స్టేట్ ఆఫ్ పంజాబ్

(కె. సుబ్బారావు, రఘుబర్ దయాళ్ మరియు జె. ఆర్. ముధోల్కాబ్, జె.జె.)

చట్టవిరుద్ధంగా గుమిగూడడం-పదమూడు మంది దుండగుల్లో ముగ్గురికి శిక్ష -మిగిలిన వారిని నిర్దోషులుగా కటించడం-శిక్షకు చట్టబద్ధత-భారత శిక్షాస్మృతి, 1860 (యాక్ట్ ఎక్స్ ఎల్ వి ఆఫ్ 1860), సెక్షన్ 149, 302, 307, 34.

నిందితుడితో పాటు మరో ఇద్దరిని ఐపీసీ సెక్షన్ 302, 307, సెక్షన్ 149 కింద విచారించారు. వీరితో పాటు మరో పది మంది ఫ్రీ ఫైట్ పాల్గొన్నారని, ఫలితంగా అవతలి పక్షానికి చెందిన ఒకరు మరణించారని వారిపై ప్రాసిక్యూషన్ కేసు నమోదైంది. నిందితులతో పాటు మరో 9 లేదా 10 మంది ఉన్నారని సెషన్స్ జడ్జి పేర్కొన్నారు. వారెవరో నిరూపించలేదు. అందువలన, అతను వారికి సందేహం యొక్క ప్రయోజనాన్ని ఇచ్చాడు మరియు వారిని నిర్దోషులుగా ప్రకటించాడు. అప్పీల్ పై హైకోర్టు ఆ నిర్ణయాన్ని తోసిపుచ్చింది. (1) చట్టవిరుద్ధంగా గుమికూడటం నేరం చేయబడలేదని మరియు (2) ఫ్రీ ఫైట్ పాల్గొనే ప్రతి ఒక్కరూ తన స్వంత చర్యకు బాధ్యత వహిస్తారని మరియు మృతుడికి ఎటువంటి హాని కలిగించని పిటిషనర్ కు శిక్ష విధించడం భారతీయ శిక్షాస్మృతిలోని సెక్షన్ 302 మరియు 307 ప్రకారం ఆమోదయోగ్యం కాదని పిటిషనర్ తరపున ఈ కోర్టులో అభ్యర్థించారు.

వాదనలు విఫలం కావాల్సిందేనని అభిప్రాయపడ్డారు.

దాడికి పాల్పడిన వారి సంఖ్య ఖరారైనప్పుడు, వారందరి పేర్లు తెలిసి, ఈ ఘటనలో పాల్గొన్న వారి సంఖ్య ఐదు కంటే తక్కువగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే చట్టవిరుద్ధంగా గుమికూడలేదని చెప్పవచ్చు. మిగిలిన పేర్లున్న వ్యక్తులను నిర్దోషులుగా ప్రకటించడం అంటే వారు ఈ ఘటనలో లేరని అర్థం. వారి పేర్లు ఉన్నందున, అప్పీలుదారు పార్టీలో ఇతర వ్యక్తులు ఉండే అవకాశం లేదు మరియు ముఖ్యంగా నిందితులందరి పేర్లను పేర్కొన్న సాక్షులు వారిని గుర్తించడంలో తప్పులు చేసి ఉంటారని భావించే సందర్భం లేనప్పుడు.

తక్షణ కేసులో పరిస్థితి అలా లేదు కాబట్టి, చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశం జరిగిందని కింది కోర్టులు చెప్పడం తప్పు అని చెప్పలేము.

దలీప్ సింగ్ వర్సెస్. పంజాబ్ రాష్ట్రం, [19541 ఎస్.సి.ఆర్. 145] అని ప్రస్తావించబడింది.

ముందస్తు స్వేచ్ఛాయుత పోరాటంలో ఒక్కొక్కరు తమ వ్యక్తిగత చర్యకు బాధ్యులని చెప్పడం సరికాదు. ఆరోపణలు ఎదుర్కొంటున్న పక్షం స్వేచ్ఛాయుత పోరాటానికి సిద్ధపడినప్పుడు, అందువల్ల వారికి వ్యక్తిగత రక్షణ హక్కు లేనప్పుడు, అవతలి పక్షానికి వ్యతిరేకంగా పోరాడి గాయపరచాలనే వారి ఉద్దేశం చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశంగా పరిగణించబడుతుంది.

గోప్ లాల్ వి. 15-121960 నాటి 1959 నాటి యు.పి., సి.ఆర్.ఎ. నెంబరు 129, పేర్కొనబడింది.

తక్షణ కేసులో పిటిషనర్ పార్టీలో ఐదుగురి కంటే ఎక్కువ మంది ఉన్నట్లు గుర్తించడం తప్పు అని భావించినప్పటికీ, పిటిషనర్ కు శిక్ష విధించడం భారతీయ శిక్షాస్మృతిలోని సెక్షన్ 302, సెక్షన్ 307, సెక్షన్ 34 ప్రకారం చెల్లుబాటు అవుతుంది.

క్రిమినల్ అప్పీలేట్ పరిధి: క్రిమినల్ అప్పీల్ నెంబరు 146 ఆఫ్ 1959.

పిటిషనర్ల తరపున జె.ఎస్.కౌశల్, నౌనిత్ లాల్ వాదనలు వినిపించారు

ప్రతివాదులు తారుపన *బి.కె.ఖన్నా, ఆర్.హెచ్.ధేబర్, డి.గుప్తా* వాదనలు వినిపించారు.

1961. ఏప్రిల్ 26.

కోర్టు తీర్పును వెలువరిచినది ***రౌహుబర్ దయాళ్, జె.***

ప్రత్యేక సెలవు ద్వారా ఈ అప్పీలు పంజాబ్ హైకోర్టు అప్పీలును తోసిపుచ్చుతూ, బి.302, సెక్షన్ 307, భారతీయ శిక్షాస్మృతిలోని సెక్షన్ 149 ప్రకారం అతని శిక్షను ధ్రువీకరిస్తూ ఇచ్చిన తీర్పుకు వ్యతిరేకంగా ఉంది.

పిటిషనర్, అతనితో పాటు విచారించిన మరో పన్నెండు మంది వ్యక్తులు, ఒక స్థల స్వాధీనానికి సంబంధించిన వివాదం కారణంగా, దర్శన్, మృతుడు మరియు అతని సహచరులపై వారి పొలాల నుండి తిరిగి వస్తుండగా దాడి చేశారని, దర్శన్ సింగ్ మరియు అతని సహచరులు కూడా ఆత్మరక్షణ కోసం పిటిషనర్ పార్టీపై దాడి చేశారని ప్రాసిక్యూషన్ కేసు. ఈ ఘటనలో దర్శన్, నంద్ లాల్ లకు ఓ వైపు గాయాలు కాగా, పిటిషనర్ వైపు మియా రామ్, హమేలా, కర్తార్ సింగ్ లకు గాయాలయ్యాయి. తీవ్ర గాయాలపాలైన దర్శన్ సింగ్ మృతి చెందాడు.

తాను, కర్తార్ సింగ్, హమేలా, మరికొంత మంది వ్యక్తులు తమ పొలం వద్దకు వెళ్తుండగా బావిపై కూర్చున్న దర్శన్, నంద్ లాల్ తదితరులు తమకు సవాల్ విసిరారని, తనను (దయా రామ్) తప్పించుకోనివ్వనని నంద్ లాల్ వ్యాఖ్యానించారని దయా రామ్ పేర్కొన్నారు. ఈ సందర్భంగా ఇరువర్గాల మధ్య వాగ్వాదం చోటుచేసుకోవడంతో ఒకరికొకరు గాయాలపాలయ్యారు. చనిపోయిన దర్శన్ ను ఎవరు చంపారో తనకు తెలియదని దయా రామ్ అన్నారు.

నంద్ లాల్ పార్టీకి చెందిన ఒక సభ్యుడు తన పొత్తికడుపులో ఈటె దెబ్బ కొట్టాడని, ఆ తర్వాత పారిపోయాడని కర్తార్ సింగ్ పేర్కొన్నారు. తాను ఎవరికీ ఎలాంటి హాని తలపెట్టలేదని పేర్కొన్నారు. వివాదంలో ఉన్న భూమిని కబ్జా చేయడానికి వెళ్తుండగా దర్బన్, ఇతరులు తమ పార్టీపై దాడి చేశారని , ఆత్మరక్షణ కోసం వారు వారికి గాయాలు కలిగించారని రాష్ట్ర పంజాబ్ హోమ్లా పేర్కొంది.

పిటిషనర్ల ఆరోపణలను, భూమికి సంబంధించి వివాదానికి సంబంధించి అంగీకరించిన వాస్తవాలను పరిశీలించిన సెషన్స్ జడ్జి ఇలా అన్నారు.

ఈ కేసులోని పార్టీలు చట్టాన్ని ఆశ్రయించడానికి బదులుగా ఆయుధాల బలంతో సమస్యను బలవంతంగా రుద్దాలని చూస్తున్నాయని, అందుకోసం ఈటెలు, గండసీలు, కర్రలు వంటి మారణాయుధాలతో సీల్, ఇతర గ్రామాలకు చెందిన వ్యక్తుల సంఖ్యను ఇరు పక్షాలు సేకరించాయని, ఈ సమస్యను తేల్చేందుకు ముందుగానే గట్టిపోటీ ఇచ్చామని తెలిపారు. అందువల్ల ఈ పరిస్థితుల్లో ఏ పక్షానికి ఆత్మరక్షణ హక్కు అనే ప్రశ్న ఉత్పన్నం కాదని పబ్లిక్ ప్రాసిక్యూటర్ వాదించారు.

సెషన్స్ జడ్జి మాట్లాడుతూ..

''ఈ చట్టం ప్రతిపాదనను డిఫెన్స్ సవాలు చేయలేదు. పైన గమనించినట్లుగా, ఈ సందర్భంలో, ఇరు పక్షాలు, తమ హక్కులను నిలబెట్టుకోవడానికి, స్వేచ్ఛగా పోరాడాయి, ఇది పైన పేర్కొన్న సమస్యను బలవంతం చేయాలనే నిర్దిష్ట ఉద్దేశ్యంతో ముందుగానే సంఘటితమైంది."

ఆయన ఇంకా ఇలా అన్నారు.

"ఈ కేసులో సింహాన్ని నిర్ధారించాల్సిన ఏకైక అంశం ఏమిటంటే, ఈ దాడిలో నిందితులందరూ పాల్గొన్నారా లేదా కొంతమంది మాత్రమే ఈ దాడిలో పాల్గొన్నారా అనేది"

మరియు ఈ సంఘటనలో తమ ఉనికిని అంగీకరించి గాయాలపాలైన ముగ్గురు నిందితులు దయా రామ్, హమేలా మరియు కర్తార్ సింగ్ ఆ స్వేచ్ఛా పోరాటంలో పాల్గొన్నట్లు రుజువైందని సిఎ నిర్ధారణకు వచ్చారు. మరియు ఈ కేసులో మిగిలిన పది మంది నిందితుల భాగస్వామ్యం నిస్సందేహంగా నిరూపించబడలేదు.

అయితే ఆయన మాట్లాడుతూ..

దయా రామ్, హమేలా, కర్తారా నిందితులతో పాటు 9 లేదా 10 మంది ఉన్నారని తాను భావిస్తున్నప్పటికీ, ఆ 9 లేదా 10 మంది ఎవరో చెప్పడం కష్టమని ఆయన అన్నారు.

అందువల్ల ఆ పదిమందిని నిర్దోషులుగా ప్రకటించి పంజాబ్ రాష్ట్రాన్ని అనుమానించాడు.

దోషులుగా తేలిన ముగ్గురు హైకోర్టును ఆశ్రయించారు.

విచారణలో రెండు ప్రశ్నలు అడిగారు. మొదటిది, పిటిషనర్ల పక్షాన ఐదుగురి కంటే ఎక్కువ మంది ఈ పోరాటంలో పాల్గొన్నట్లు ఆధారాలు లేనప్పుడు, విజ్ఞుడైన సెషన్స్ జడ్జి చట్టప్రకారం 302 సెక్షన్ 149 ప్రకారం శిక్షను నమోదు చేయలేకపోయారు, పి.డబ్ల్యు.ఎస్ ప్రత్యేకంగా పేర్కొన్న పది మందిని పిటిషనర్ల సహచరులుగా నిర్దోషులుగా ప్రకటించారు. మరో విషయం ఏమిటంటే అవతలి పార్టీ దురాక్రమణదారు.

దీనిపై హైకోర్టు మాట్లాడుతూ..

ఈ కేసు పరిస్థితులను బట్టి పిటిషనర్ల పక్షాన పెద్ద సంఖ్యలో వ్యక్తులు ఉన్నారని, ఈ సంఖ్య ఐదుకు మించి ఉంటుందని, ఈ కేసులో వాస్తవంగా నిందితులుగా ఉన్న వ్యక్తుల సంఖ్యకు దగ్గరగా ఉందని చెప్పడంలో ఎలాంటి సందేహం లేదన్నారు.

వ్యక్తిగత రక్షణ హక్కు అనే ప్రశ్నే లేదని, ఇది ఇరు పక్షాల మధ్య స్వేచ్ఛాయుత పోరాటానికి నిదర్శనమన్నారు. అందువల్ల మొదటి లాల్కారా ఎవరు ఇచ్చారు, ఎవరు పోరాటం ప్రారంభించారు అనేది ముఖ్యం కాదు.

పిటిషనర్ పార్టీ చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసిందని, దాని సాధారణ లక్ష్యం అవతలి పక్షానికి గాయాలు కలిగించడమేనని, దీని ఫలితంగా మరణంలో సాధారణ స్వభావం ఏర్పడుతుందని, వారి భాగస్వామ్యాన్ని అనుమానించలేమని, భారతీయ శిక్షాస్మృతిలోని సెక్షన్ 302, 307, సెక్షన్ 149 ప్రకారం, బాగా ఆధారితమైనది మరియు దానిని నిలబెట్టాలి.

ఈ న్యాయస్థానంలో రెండు అంశాలను కోరారు: (1) నేరారోపణలు మోపబడిన పదమూడు మందిలో పది మందిని నిర్దోషులుగా ప్రకటించినప్పుడు, మిగిలిన ముగ్గురు వ్యక్తులు చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేయలేరు; (ii) స్వేచ్ఛాయుత పోరాటం విషయంలో, ప్రతి పార్టిసిపెంట్ తన స్వంత వ్యక్తిగత చర్యకు బాధ్యత వహిస్తాడు మరియు అప్పీలుదారుడు వాస్తవానికి దర్శన్ లేదా నంద్ లాల్ కు ఎటువంటి హాని కలిగించినట్లు రుజువు చేయబడనందున, అతను కర్తవ్ సింగ్ సెక్షన్ 302 మరియు 307 కింద నేరాలకు దోషి కాలేదు. పంజాబ్ రాష్ట్రం

పిటిషనర్ పార్టీ రఘుబర్ లో వాస్తవ సభ్యుల సంఖ్య ఐదు కంటే ఎక్కువగా ఉందని కింది కోర్టులు చట్టబద్ధంగా కనుగొనగలిగితే, పిటిషనర్ పార్టీ- డేడ్ జె. కేవలం ముగ్గురు కుమారులను మాత్రమే దోషులుగా నిర్ధారించినప్పటికీ చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశాన్ని నిర్వహిస్తుంది. దాడికి పాల్పడిన వారి సంఖ్య ఖరారైనప్పుడు, వారందరి పేర్లు తెలిసి, ఈ సంఘటనలో పాల్గొన్నట్లు రుజువు అయిన వ్యక్తుల సంఖ్య ఐదు కంటే తక్కువగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే, దుండగుల బృందంలో ఐదుగురు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ మంది ఉన్నారని భావించలేము. మిగిలిన వ్యక్తులను నిర్దోషులుగా విడుదల చేయడం అంటే వారు ఈ సంఘటనలో లేరని

అర్థం. వారి పేర్లు ఉండటం వల్ల, అప్పీలుదారు పార్టీలో ఇతర వ్యక్తులు ఉండే అవకాశం లేదు మరియు ముఖ్యంగా నిందితులందరి పేర్లను పేర్కొన్న సాక్షులు వారిని గుర్తించడంలో తప్పులు చేయగలరని భావించే సందర్భం లేనప్పుడు. దలీప్ సిన్హ్ వి లోని పరిశీలనల నుండి ఇది స్పష్టమవుతుంది. ఈ కోర్టు యొక్క పంజాబ్ రాష్ట్రం (1):

> "ఇప్పుడు తప్పుడు గుర్తింపును ఎప్పుడూ సూచించలేదు. నిందితులంతా ఒకే గ్రామానికి చెందిన వారు కావడంతో ప్రత్యక్ష సాక్షులకు వారి పేర్లు తెలుసు. పగటి పూట, ప్రత్యక్ష సాక్షులిద్దరికీ కొన్ని అడుగుల దూరంలోనే ఈ హత్య జరిగింది .

ఈ విషయంలోనూ అదే చెప్పలేం. సాక్షులు సీల్ గ్రామానికి చెందినవారు. నిందితుల్లో ఎక్కువ మంది ఇతర గ్రామాలకు చెందిన వారే ఉన్నారు.

22, 23 ఏళ్ల నాప్ద్ లాల్, చేతన్ సింగ్ మాత్రమే మొత్తం పదమూడు మంది నిందితుల పేర్లను పేర్కొన్నారు. ఇతర ప్రాసిక్యూషన్ సాక్షులు ప్రేమ్ సింగ్, పి.డబ్ల్యు.15, పురోన్, పి.డబ్ల్యు.16, జెతు, పి.డబ్ల్యు.17 మరియు నోరాటా, పి.డబ్ల్యు.18 మొత్తం పదమూడు మంది నిందితుల పేర్లను పేర్కొనలేదు. వీరిలో ఏడుగురి కంటే ఎక్కువ మంది నిందితులు లేరని, పిటిషనర్ పార్టీలో పదమూడు మంది ఉన్నారని వారంతా చెప్పారని తెలిపారు. సాక్ష్యాధారాలున్న ఈ స్థితిలో పిటిషనర్ పార్టీలో ఐదుగురి కంటే ఎక్కువ మంది ఉన్నారని కింది కోర్టులు నిర్ధారణకు రాలేదని చెప్పలేం.

అందువల్ల పిటిషనర్ పక్షం చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసిందని, సెక్షన్ 149 దృష్ట్యా భారతీయ శిక్షాస్మృతి సెక్షన్ 302, సెక్షన్ 307 కింద నేరాలకు పిటిషనర్ నిర్మాణాత్మకంగా బాధ్యత వహిస్తాడని కింది కోర్టులు నిర్ధారించడం సరైనదే.

స్వేచ్ఛాయుత పోరాటంలో ఒక్కొక్కరు దయాయ్ జె వ్యక్తిగత చర్యకు బాధ్యత వహిస్తారనే రెండవ వాదనను గోర్ లాల్ వర్సెస్ ఈ కోర్టు తీర్పు దృష్ట్యా అంగీకరించలేము. ఉత్తరప్రదేశ్ రాష్ట్రం (1). ఆ కేసులో ఈ కోర్టు ఇలా చెప్పింది.

ఏదేమైనా, రెండు పక్షాలు స్వేచ్ఛాయుత పోరాటానికి సిద్ధపడ్డాయని, అందుకోసం తమను తాము సాయుధం చేసుకున్నాయని మొదటి కోర్టు, హైకోర్టులు కనుగొన్న తరువాత, ఎవరు దాడులు చేస్తారు, ఎవరు సమర్థిస్తారు అనే ప్రశ్న పూర్తిగా అనవసరం" అని 307 సెక్షన్ 149 ప్రకారం శిక్షను ధృవీకరించారు. భారతీయ శిక్షాస్మృతి. ఏదేమైనా, ప్రతి అప్పీలుదారుడు తాను చేసిన వ్యక్తిగత చర్యకు దోషిగా నిర్ధారించబడాలని ఆ పంజరంలో కోరినట్లు అనిపించకపోవచ్చు. అప్పీలుదారు పక్షం పోరాటానికి సిద్ధంగా ఉందని, సరైన పోరాటం చేయలేదని, అవతలి పక్షాన్ని గాయపర్చడం నేరం చేయడానికి వారికి అభ్యంతరం ఉందని, అందువల్ల వారిని చట్టవిరుద్ధమైన సమావేశంగా మార్చారని భావించినట్లవుతుంది. అవతలి పక్షానికి వారు కలిగించిన గాయాలు మరింత ఎక్కువవుతాయి. వారి ఉమ్మడి వస్తువును గుర్తించడం. చట్టవ్యతిరేకంగా సమావేశమైన ఇతర వ్యక్తుల చర్యలకు, వారికి భారతీయ శిక్షాస్మృతి సెక్షన్ 149 వర్తించే పరిస్థితులలో, నిర్మాణాత్మకంగా వారిని బాధ్యులను చేయకపోవడానికి సరైన కారణం లేదు.

పిటిషనర్ పార్టీలో ఐదుగురి కంటే ఎక్కువ మంది ఉన్నారని కనుగొనడం తప్పు అయినప్పటికీ, నేరం రుజువైన పిటిషనర్ మరియు అతని సహచరులు గ్రామం నుండి సాయుధంగా వెళ్లి పోరాడాలని నిశ్చయించుకున్నారని కనుగొన్న వాస్తవాలు, అవతలి పార్టీపై దాడి చేయడానికి మరియు మరణానికి దారితీసే అటువంటి గాయాలను కలిగించడానికి వారికి ఉమ్మడి ఉద్దేశం ఉందని నిర్ధారణను సమర్థించాము. దర్శన్ కు రెండు గాయాలు కాగా, ఒక పంక్చర్ గాయం ఉంది.

కర్తార్ సింగ్ దర్తార్ సింగ్ కు ఆ భూమికి సంబంధించిన వివాదంతో సంబంధం లేదనే వాస్తవం, అతను వారితో సాయుధంగా వెళ్లినప్పుడు పంజాబ్ రాష్ట్రం ఇతరులతో ఉమ్మడి ఉద్దేశ్యాన్ని ఏర్పరచుకోలేదనడం సమంజసం కాదు.

సెక్షన్ 302, సెక్షన్ 307, సెక్షన్ 149 ప్రకారం శిక్షను సెక్షన్ 302, సెక్షన్ 307, సెక్షన్ 34 ప్రకారం శిక్షను అమలు చేయవచ్చు.

అందువల్ల ఈ అప్పీలులో మాకు బలం కనిపించడం లేదు మరియు తదనుగుణంగా దానిని తోసిపుచ్చుతున్నాము.